

Magdalena
Skoblar

Stari korijeni mlade znanosti

← London, Somerset House, 1776.-1796.; snimio: Jan van der Crabben, 2005. U zgradi se danas nalazi The Courtauld Institute of Art.

U Velikoj Britaniji povijest umjetnosti nije područje koje se može istraživati bez nastavnih obaveza te je tako u institucionalnom smislu ono uvijek vezano uz visokoškolsku ustanovu. Nositelj je istraživanja, dakle, akademsko osoblje odsjeka. Osim odsjeka, istraživanja provode i interdisciplinarni centri koje je osnovalo sveučilište, ovisno o područjima za koja se pojedino sveučilište želi posebno specijalizirati, kao što su to srednjovjekovni studiji, renesansa ili moderna umjetnost. Malobrojni instituti, pak, poput *The Courtauld Institute of Art* ili *The Warburg Institute*, također su visokoškolske ustanove; ovaj posljednji doduše izvodi samo poslijediplomski studij.

Financiranje istraživačkih projekata od-
vija se bitno drugačije od prakse u Hrvatskoj:

ne postoji jedinstveno državno tijelo poput ministarstva koje dodjeljuje sredstva pojedinim sveučilišnim profesorima. Od 1986. godine svako sveučilište koje želi dobiti financijska sredstva za svoje istraživačke projekte sudjeluje u vrednovanju kvalitete istraživanja (tzv. *Research Assessment Exercise*) koje provode četiri državna tijela mjerodavna za Englesku, Škotsku, Wales i Sjevernu Irsku.¹ Vrednovanje se provodi svakih nekoliko godina (između tri i sedam) po područjima istraživanja, na osnovi istraživačkog rada svakoga pojedinog predavača na odsjeku, te

¹ To su: *The Higher Education Council Funding for England*, *The Scottish Funding Council*, *The Higher Education Funding Council for Wales* i *The Department for Employment and Learning*, Northern Ireland.

se klasificira u pet konačnih razina gdje je 4* najviša i označava originalnost i važnost u globalnom smislu. Financijska sredstva od strane navedenih državnih tijela dodjeljuju se u skladu s rangiranjem sveučilišta na ljestvici istraživačke kvalitete. Pri tome je jasno da je biranje nastavnog kadra i napredovanje u zvanju izravno ovisno o istraživačkom potencijalu i sposobnostima nastavnika/istraživača, jer se time jamči dobivanje većih sredstava. Za razliku od Hrvatske, Velika Britanija potiče velike projekte i grupiranje istraživača u odbore, a ne cjepkanje na male projekte s nositeljem koji se nikad ne sastaje sa svojim suradnicima i znanstvenim novcima. Takve velike projekte financiraju druga tijela i ustanove, ovisno o svojoj interesnoj sferi, pa tako primjerice vijeće za istraživanje u humanističkim znanostima (*The Arts and Humanities Research Council*) već niz godina financira izradu i proučavanje korpusa engleske ranosrednjovjekovne skulpture (*The Corpus of Anglo-Saxon Stone Sculpture*) a zajedno s Britanskom akademijom financijski podupire i projekt korpusa srednjovjekovnih vitraža (*Corpus Vitrearum Medii Aevi*).

U zemlji gdje su najstarija aktivna sveučilišta osnovana u 12. stoljeću, povijest umjetnosti kao samostalna disciplina javlja se prilično kasno. Sveučilište u Oxfordu, na primjer, dobilo je odsjek za povijest umjetnosti tek prije nekoliko godina. Razloga za takvo stanje stvari je nekoliko. Engleska sklonost džentlmenskom idealu "obrazovanog amatera" omela je odvajanje povijesti umjetnosti od disciplina kao što su engleski, povijest ili klasični studiji, s kojima se ona često vezivala. Drugi razlog kasnom osamostaljivanju bilo je i duboko ukorijenjeno otočko uvjerenje da je umjetnost razbibriga bogatih, a ne predmet prikladan za visokoškolsko obrazovanje, kako se to priznaje čak i na internetskoj stranici Courtauldova instituta.

No, činjenica da se povijest umjetnosti nije mogla studirati kao zasebni predmet do početka 20. stoljeća ne znači da je ona bila zanemarena. Godine 1869., zahvaljujući

privatnoj donaciji filantropski usmjerenog Felixa Sladea, utemeljene su katedre za lijepe umjetnosti na sveučilištima u Oxfordu, Cambridgeu i Londonu. One, međutim, nisu povlačile i osnutak odsjeka jer se radilo o gostujućim profesurama koje su se doživotno dodjeljivale odabranim stručnjacima koji su kao *the Slade Professor of Fine Art* svake godine držali niz predavanja na navedenim trima sveučilištima. Sladeova profesura i danas spada u najprestižnije gostujuće profesure na Oxfordu a potakla je osnivanje fakulteta za arhitekturu i lijepe umjetnosti na Cambridgeu početkom 20. stoljeća, iz kojeg je proizašao odsjek za povijest umjetnosti tek sedamdesetih godina istog stoljeća. Prema tome, u strogom smislu, najstarija institucionalizirana katedra za lijepe umjetnosti u Britaniji bila bi ona na sveučilištu u Edinburghu, osnovana 1880. godine.

Za povijest umjetnosti u Britaniji posebno je značajna 1932. godina, kad je osnovan Courtauldov institut u Londonu zahvaljujući trudu i privatnim zbirkama Samuela Courtaulda, Lorda Leeja od Farehama i sir Roberta Wittta, iz čega se jasno vidi da je institut osnovan u privatnom, kolekcionarskom duhu, a ne kao državna institucija. Zanimljivo je primijetiti da je s istom edukacijskom namjerom i namjenom lord Elgin dopremio skulpture s Partenona u London, nakon što je u Ateni spletom povijesnih okolnosti iskamčio dozvolu od strane turske uprave za njihovo skidanje te ih izložio u svojoj kući gdje su ih umjetnici onog vremena mogli doći vidjeti i proučavati. Iako prvotna namjera osnivača Courtauldova instituta nije težila ničem drugom osim osposobljavanju onih koji su se namjeravali baviti umjetnosti kao biznisom, zaokret u interesu instituta zbio se nakon dolaska znanstvenikâ iz knjižnice Abyja Warburga u Hamburgu koji su se, bježeći pred nacistima, uz Courtauldovu pomoć skrasili u Londonu 1933. Djelovanje Warburgovih znanstvenika i njihova usmjerenost prema povijesnoj dimenziji, a ne starinarskim strastima, postupno je, ali i nepovratno, promijenilo stav engleskih povjesničara

Popis najrelevantnijih instituta i odsjeka za povijest umjetnosti u Engleskoj i Škotskoj:

The Courtauld Institute of Art
<http://www.courtauld.ac.uk/index.html>
The Warburg Institute
<http://warburg.sas.ac.uk/>
Birkbeck College, University of London
<http://www.bbk.ac.uk/hafvm/>
University of Birmingham
<http://www.historyofart.bham.ac.uk/>
University of Cambridge
<http://www.hoart.cam.ac.uk/hoart/home.aspx>
University of Edinburgh
<http://www.arthistory.ed.ac.uk/>

University of Manchester:
<http://www.arts.manchester.ac.uk/aboutus/>
University of Oxford:
<http://www.hoa.ox.ac.uk/>
University of St Andrews:
<http://www-ah.st-andrews.ac.uk/index.html>
University of Warwick:
<http://www2.warwick.ac.uk/fac/arts/arthistory/>
University of York:
<http://www.york.ac.uk/depts/histart/>

umjetnosti prema struci. Nakon što je 1947. Anthony Blunt postao ravnateljem, Courtauldov institut etablirao se kao vodeća ustanova za istraživanje i studiranje povijesti umjetnosti u zemlji a njegova kasnija Sladeova profesura na Cambridgeu označila je spajanje najkvalitetnijih istraživačkih dosega u jednoj osobi na neko vrijeme. To što je Blunt kasnije razotkriven kao sovjetski špijun samo je pridonijelo privlačnosti struke.

Položaj Warburgova instituta nešto je drugačiji. Iako zajedno s Courtauldovim institutom izdaje znanstveni časopis *The Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, te iako oba pripadaju Sveučilištu u Londonu, Warburgov je institut dio tzv. *School of Advanced Study*, koja okuplja deset specijalistički orijentiranih istraživačkih instituta za poslijediplomske studije iz područja humanističkih i društvenih znanosti. Warburgov institut tako se u prvom redu bavi istraživanjem klasične tradicije u europskoj umjetnosti, književnosti i filozofiji.

Šezdesetih godina 20. stoljeća, što se podudara s odvajanjem odsjeka za povijest umjetnosti od većih cjelina u Londonu (Birkbeck College dobiva odsjek nakon što Nikolaus Pevsner odlazi u mirovinu a prvim

profesorom imenovan je Peter Murray), a još uvijek prethodi osamostaljenju odsjeka u Cambridgeu, u Engleskoj je osnovano nekoliko novih sveučilišta na kojima su odmah počeli djelovati odsjeci za povijest umjetnosti, primjerice u Warwicku i Yorku te na Sveučilištu *East Anglia* u Norwichu.

Budući da je povijesnoumjetničko istraživanje tako usko vezano uz akademsko obrazovanje, i njegovi rezultati koriste se u edukacijske svrhe: fototeke stoje na raspolaganju studentima a internetske baze podataka i CD-ROM-ovi također. Odsjeci i centri redovito organiziraju stručne skupove i studijske dane kojima je domaćin matično sveučilište, a gostujuća predavanja također predstavljaju dio uobičajene prakse. Izdavačka djelatnost povezana je s djelatnostima centara ili odbora velikih projekata, a nerijetko proizlazi iz interdisciplinarnih suradnje. Upravo interdisciplinarnost predstavlja najveće iskušenje, ali i inspiraciju za povijest umjetnosti u trećem tisućljeću. Prevladavanje razlika i nerazumijevanje među strukama osjećaju se i u britanskim znanstvenim krugovima, ali u većini slučajeva oni se uspijevaju premostiti kako bi se došlo do željenih rezultata u znanstvenom istraživanju. ×

SUMMARY: OLD ROOTS OF A YOUNG DISCIPLINE

Although history of art in the United Kingdom as an independent discipline came to being in the second half of the twentieth century, its roots are found in nineteenth-century connoisseurship.

Today the art-historical research revolves around the departments, centres and institutes, all of which perform a certain level of teaching.